

Щодо нагляду за додержанням прав депортованих народів

Україна — держава з поліетнічним складом населення, що зобов'язує її забезпечувати права не тільки українців, які становлять більшість населення (близько 78%), а й представників інших національностей, котрі мають статус національних меншин (22,2% від загальної кількості населення країни).

Олена ДРАГАН,
начальник
відділу нагляду
за додержанням законів
щодо міграції,
міжнаціональних
та міжконфесійних
відносин
Генеральної
прокуратури України,
радник юстиції

Реалізація державної політики у сфері забезпечення прав осіб, депортованих за національною ознакою, здійснюється відповідно до двох програм: Програми розселення та облаштування депортованих кримських татар та осіб інших національностей, які повернулися в Автономну Республіку Крим на постійне проживання, на період до 2005 року, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 16 травня 2002 р. № 618, і Програми адаптації та інтеграції в українське суспільство депортованих кримських татар, а також осіб інших національностей, відродження і розвитку їх культури та освіти, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 10 січня 2002 р. № 29.

Органи прокуратури України приділяють постійну увагу питанню додержання законодавства щодо міжнаціональних відносин та депортованих народів. Зокрема, згідно з наказом Генерального прокурора України від 11 березня поточного року у структурі Генеральної прокуратури України створено відділ нагляду за до-

держанням законів щодо міграції, міжнаціональних та міжконфесійних відносин, основними завданнями якого є забезпечення належного нагляду за додержанням і застосуванням законів щодо депортованих народів, міжнаціональних та міжконфесійних відносин. Зважаючи на те, що Крим є багатонаціональним регіоном, аналогічний відділ створено і в прокуратурі Автономної Республіки Крим.

За даними Міністерства внутрішніх справ України, на сьогодні в Автономній Республіці Крим проживає понад 246 тис. осіб з числа депортованих, із них близько 243 тис. — кримських татар та до 4 тисяч — вірмен, греків, болгар, німців.

Негативним чинником, що впливає на стан міжнаціональних відносин в автономії, є проблеми соціального характеру, пов'язані з облаштуванням депортованих громадян.

Починаючи з 1991 р., у Державному бюджеті України та республіканському бюджеті Автономної Республіки Крим окремим рядком передбачаються видатки на облаштування депортованих громадян. Загальна сума витрат на ці потреби упродовж 1991—2004 рр. сягнула майже 800 млн грн. При цьому бюджетні кошти спрямовувались головним чином на будівництво житла, інженерних комунікацій, об'єктів соціально-культурного призначення.

Державним бюджетом України на 2005 р. на заходи, пов'язані з облаштуванням депортованих громадян, передбачено виділити понад 71 млн грн. Відповідно до Закону України "Про внесення змін до Закону України "Про Державний бюджет України на 2005 рік" на

капітальне будівництво об'єктів для репатріантів додатково виділено 10 млн грн.

У I кварталі поточного року Державним бюджетом України профінансовано 2,6 млн грн., із яких 2 млн грн. спрямовано на викуп житла.

Проте питання забезпечення репатріантів житлом залишається одним із актуальних. У черзі на одержання державного житла перебуває понад 6 тис. сімей кримських татар та 150 сімей інших національностей. У минулому році за рахунок коштів державного бюджету забезпечено житлом 356 сімей депортованих громадян. Майже 17,5 тис. індивідуальних забудовників через відсутність коштів не в змозі завершити розпочате будівництво і проживають у недобудованих будинках. З огляду на це їм надається одноразова матеріальна допомога, максимальний розмір якої становить 6 тис. 150 грн. (для порівняння — у минулому році ця сума становила 1 тис. 700 грн.).

Однією з проблем щодо облаштування репатріантів є забезпечення їх інженерною та соціальною інфраструктурою. На сьогодні в Криму сформувалося 300 масивів компактного проживання депортованих, 9 з них досі не забезпечено водою. Рівень газифікації не перевищує 5%. Каналізаційні мережі практично відсутні. Вкрай гострими залишаються питання будівництва доріг, телефонізації, благоустрою території.

Актуальним залишається питання наділення депортованих осіб землею. За даними Республіканського комітету по земельних ресурсах Автономної Республіки Крим близько 71% кримських татар (79,2 тис. осіб) одержали земельні ділянки

площею 180,4 тис. га. Вони створили понад 400 фермерських господарств на площі 5 тис. га. Усе це дозволило, починаючи з 1 січня 2002 р., збільшити землезабезпеченість кримських татар з 1 га на одну дорослу особу до 1,72 га, тобто в 1,7 раза. Необхідно зазначити, що рівень забезпечення кримських татар землею в Криму перевищує середній рівень, хоча кожна 9 земельна ділянка ними не освоюється.

Разом із тим проблеми з виділенням земельних ділянок існують тільки на південному березі Криму. На сьогодні подано близько 9 тис. заяв від депортованих громадян на отримання земельних ділянок для будівництва індивідуального житла на території від Ялти до Судакка. При цьому більшість осіб, які виявили бажання отримати землю, у регіоні не проживають.

Наряду з розв'язанням проблем кримськотатарського народу мають місце факти самовільного зайняття ними земельних ділянок. Так, за даними державної інспекції по контролю за використанням і охороною земель, депортованими громадянами самовільно використовується понад 32 га на території Судакського та Ялтинського регіонів. Усього за останні 2 роки зафіксовано 15 самовільних захватів земельних ділянок депортованими громадянами.

Органи прокуратури Автономної Республіки Крим у взаємодії з правоохоронними органами вживають в межах наданих їм законом повноважень заходів щодо усунення порушень земельного законодавства, причин та умов, що їм сприяють. Зокрема, впродовж 2003—2004 рр. органами прокуратури Автономної Республіки Крим

порушено 21 кримінальну справу за фактами самовільного використання земельних ділянок, у тому числі 12 справ стосовно кримських татар. До суду подані позовні заяви про звільнення таких земельних ділянок.

Активну позицію у політичному житті автономії займає Меджліс кримськотатарського народу, який по суті є представницьким органом кримських татар. У своїй діяльності Меджліс опирається на систему міжрегіональних, районних, селищних та сільських меджлісів. Зазначене об'єднання дотепер не зареєстроване у державних органах, що зумовлює негативну реакцію представників Російського руху Криму, які виступають за вжиття заходів щодо приведення діяльності Меджлісу в рамки чинного законодавства. Проте діяльність Меджлісу було легалізовано шляхом включення усіх його членів до складу Ради представників кримськотатарського народу на підставі указів Президента України від 18 травня 1999 р. № 518/99 “Про Раду представників кримськотатарського народу” та від 7 квітня 2000 р. № 573/2000 “Про Положення про Раду представників кримськотатарського народу”.

Слід зазначити, що правоохоронним органам у взаємодії з органами місцевої влади та представниками Меджлісу кримськотатарського народу вдається локалізувати конфліктні ситуації і запобігти фізичним сутичкам на міжнаціональному ґрунті. Проте останнім часом у Криму виникають окремі конфліктні ситуації між членами козачих общин та представниками кримськотатарського населення на побутовому ґрунті та з хуліганських мотивів.

Проведені органами прокуратури перевірки свідчать, що в Криму допускаються порушення чинного законодавства при отриманні депортованими особами житла. Зокрема, в Алуштинській міській раді в порушення затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17 грудня 2003 р. Порядку забезпечення депортованих осіб та членів їх сімей житлом, збудованим або придбаним за рахунок бюджетних коштів, та Житлового кодексу (ЖК) України на квартирному обліку продовжують перебувати депортовані громадяни, які вже отримали житло за рахунок бюджетних коштів. Деяких громадян поставлено на облік незаконно. Так, громадянка А. перебувала на квартирному обліку, будучи власником частини житлового будинку, яку перед отриманням квартири подарувала.

Громадянка І. перебувала на квартирному обліку з 1991 р. разом із сином на отримання 3-кімнатної квартири. Перед отриманням квартири її сина було виділено в окрему чергу і йому надано 3-кімнатну квартиру, а його мати лишилася у черзі.

У порушення вимог ст. 36 ЖК України на обліку перебувають депортовані громадяни, які мешкають поза межами м. Алушти.

У деяких селищних радах Чорноморського району Автономної Республіки Крим не ведуться ні облік депортованих громадян, які потребують забезпечення житлом, ні їх облікові справи. Заяви депортованих громадян про постановку на квартирний облік не розглядаються. По жодній із таких заяв письмові відповіді не надавались.

Вищезазначені порушення закону негативно впливають на ефек-

тивність і цільове використання бюджетних коштів, направлених на облаштування депортованих громадян, та порушують конституційні права громадян, які перебувають на окремому квартирному обліку, що обумовлює численні скарги з їх боку до органів влади.

У ході перевірок також встановлено факти неефективного використання Республіканським комітетом у справах національностей та депортованих громадян бюджетних коштів на підготовку фахівців. Тільки протягом 2003–2004 рр. з Державного бюджету України витрачено з цією метою понад 2,5 млн грн., а з республіканського бюджету Автономної Республіки Крим — близько 2 млн грн. Фактично бюджетні кошти, передбачені на підготовку фахівців з числа репатріантів для пріоритетних галузей економіки та соціально-культурної сфери, на оплату навчання студентів у вищих навчальних закладах витрачалися без урахування потреб держави в таких фахівцях. Цьому сприяв і затверджений постановою Ради Міністрів Автономної Республіки Крим від 30 липня 2003 р. Порядок використання бюджетних коштів на реалізацію Програми облаштування і соціально-культурного розвитку депортованих громадян в Автономній Республіці Крим на 2003–2005 роки. Відповідно до цього Порядку оплата навчання студентів з числа нащадків депортованих громадян здійснюється, виходячи не з потреб держави у фахівцях, а з матеріального становища сім'ї студента. Оскільки вказаний Порядок не відповідає чинному законодавству, прокурор Автономної Республіки Крим його опротестував. Протест розглянуто та задоволено.

Під час перевірки управління капітального будівництва Республіканського комітету у справах національностей та депортованих громадян, основним напрямом діяльності якого є реалізація державної політики з облаштування депортованих громадян у галузі будівництва, встановлено, що управління не повною мірою забезпечило виконання покладених на нього завдань з будівництва житла, інших об'єктів культурно-побутового призначення. Є порушення нормативів строків будівництва, а фінансування капітальних вкладень здійснюється без урахування календарних планів будівництва об'єктів.

За результатами проведеної перевірки прокуратура Автономної Республіки Крим тільки у поточному році подала в інтересах Управління капітального будівництва Республіканського комітету у справах національностей і депортованих громадян Автономної Республіки Крим до господарського суду 3 позовні заяви на загальну суму понад 66 тис. грн. про стягнення виплачених з державного бюджету України коштів на облаштування депортованих за угодами, роботи за якими не виконано.

За результатами проведеної Рахунковою палатою України перевірки використання бюджетних коштів на облаштування та соціально-культурний розвиток депорто-

ваних осіб до бюджету повернуто понад 130 тис. грн., якими не розпорядилися Сімферопольська, Алуштинська, Євпаторійська міська ради та Сакська райдержадміністрація.

Усе це свідчить про неналежне виконання посадовими особами Республіканського комітету у справах національностей та депортованих громадян Автономної Республіки Крим своїх службових обов'язків щодо забезпечення додержання законодавства України питань облаштування депортованих народів, про що прокурор Автономної Республіки Крим направили відповідні інформації Голові Ради міністрів та Голові Верховної Ради Автономної Республіки Крим.

За всіма фактами порушень законодавства органи прокуратури України вжили відповідних заходів прокурорського реагування. Всього у поточному році з питань нагляду за додержанням законодавства щодо міжнаціональних відносин у Криму внесено 87 документів прокурорського реагування у тому числі 22 подання та приписи, до дисциплінарної та адміністративної відповідальності притягнуто 27 посадових осіб, принесено 17 протестів, до бюджету відшкодовано понад 90 тис. грн.

Питання додержання законодавства у сфері міжнаціональних відносин перебувають на постійному контролі органів прокуратури.